

Alle Hens!

Stoere marineverhalen

kluitman

NUR 280/Wo61601

© Uitgeverij Kluitman Alkmaar B.V.

© teksten ligt bij de auteurs

© MMXVI Illustraties: Harmen van Straaten

Vormgeving: Mariska Cock

Alle rechten voorbehouden, inclusief het recht van reproductie in zijn geheel of in gedeelten, in welke vorm dan ook.

Deze uitgave is tot stand gekomen dankzij de medewerking van het Marinemuseum te Den Helder

kluitman.nl

marinemuseum.nl

Inhoud

1522	Later word ik admiraal, door Harmen van Straaten	7
1573	Oranje boven! door Bies van Ede	13
1629	Zijn naam is klein, door Bies van Ede	25
1665	De Ruyter & zoon, door Peter Smit	37
1673	De slag bij Kijkduin, door Bies van Ede	51
1800	Soldaat op wacht, door Annemarie Bon	63
1832	Het schip gaat zo de lucht in! door Lida Dijkstra	71
1851	Zeemansgraf, door Annemarie Bon	81
1870	Peper voor pistolen, door Peter Smit	91
1896	Een brief naar huis, door Harry de Bles	101
1940	Luchtgevaar, door Marcel van Driel	109
1942	De laatste slag van Karel Doorman, door Peter Smit	117
1964	Hoe Mazzel matroos werd, door Lida Dijkstra	127
1988	Spiering, door Lida Dijkstra	135
2009	Gekaapt, door Annemarie Bon	143
2015	Drie lagen van duisternis, door Marcel van Driel	153
2016	Alle hens, door Marcel van Driel	163
	Nog even dit...	172
	Dankwoord	174

1522

Later word ik admiraal

DOOR HARMEN VAN STRAATEN

Maximiliaan wrijft in zijn handen. Het is binnen nog kouder dan buiten, en de dagen worden ook steeds korter. Er ligt al een dik pak sneeuw en op de slotgracht zit een dun laagje ijs, waarop een aantal eenden op één poot staat.

Hij doopt een scherp afgesneden ganzenveer in een pot zwarte inkt. De inkt lijkt door de kou dikker te zijn geworden en het is moeilijk om er letters mee te schrijven. Voorovergebogen zit hij aan de lessenaar. Een olielampje zorgt voor wat zwak licht. Hij leest hardop voor wat er op het papier is geschreven dat naast hem ligt en wat ooit is opgeschreven als instructie voor de eerste Admiraal der Nederlanden en zijn opvolgers.

‘Ordonnantie op de Admiraliteit,’ zegt hij eerbiedig.

Hij kijkt door het raam naar buiten. Verderop is de haven van Veere. Daar liggen de grote schepen, waarover zijn vader, admiraal Adolf van Bourgondië, Heer van Veere de baas is. Ook zijn vader, Philips van Bourgondië, was vóór hem admiraal.

Maximiliaan zucht. Later wordt hij ook admiraal. Alle Heren van Veere worden admiraal en hij dus ook.

Buiten spelen een paar jongens in de sneeuw; hij kent ze wel.

‘Admiraal word je niet zomaar,’ spreekt hij zijn vaders woorden na. ‘We worden als Heer van Veere geboren en aanvaarden onze verantwoordelijkheid.’

Achter hem hangen schilderijen van zijn voorouders. Hun ogen lijken in zijn rug te prikken en te zeggen: ‘Maximiliaan II van Bourgondië, heden zij, morgen jij!’

Zuchtend doopt Maximiliaan de ganzenveer weer in de dikke inkt en gaat verder met het overschrijven van de ordonnantie, die zijn vader weer heeft overgeschreven van het exemplaar van zijn vader.

Maximiliaan kijkt weer naar buiten, waar het nu aan het sneeuwen is. Hij zou veel liever daar zijn. Eigenlijk heeft hij een hekel aan al dat schrijven en lezen. Maar ja, als je admiraal moet worden, heb je geen keus. Het gekras op het perkament zorgt af en toe voor rillingen op zijn rug.

De Ordonnantie op de Admiraliteit, ondertekend aan het hof van keizer Maximiliaan van Oostenrijk in 1488, schrijft hij traag over.

Letter voor letter, elk woord verschijnt met het krassende geluid van de ganzenveer op het perkamenten papier. Woord voor woord en zin voor zin neemt Maximiliaan de ordonnantie in zich op.

De ordonnantie stelt als vervanger van de vorst in maritieme zaken een admiraal aan; de haven van Veere is de thuishaven van de oorlogsvloot.

De banieren die gevoerd mogen worden, het oppergezag, de rechtspraak: alles is in 24 artikelen geregeld.

Terwijl hij schrijft, ziet Maximiliaan beelden in zijn hoofd van de schepen met wapperende zeilen en mannen die in het want van het schip hangen en bevelen naar elkaar doorschreeuwen. Hij ziet de man voor zich die naast de stuurman bij het roer staat en naar een vijandig schip in de verte wijst, waar ze nu naartoe varen. Iedereen staat klaar om het te beschieten en te enteren en daarna de lading als buit in beslag te nemen. En dat allemaal om de koopvaart, de handel en de visserij van de Nederlanden te beschermen.

Maximiliaan steekt twee vingers in zijn oren, alsof hij het gegil van de bemanning, de knallen van de kanons, het krakende hout van schepen die elkaar rammen echt kan horen en zo kan buitensluiten.

Hoe zou dat zijn op zee? De golven, de stormen en de reusachtige vissen die hij kent uit gravures in boeken die bij hem thuis in de bibliotheek worden bewaard. Spannend, hoor. Hoe zouden die walvissen er in het echt uitzien? Hij is er best wel nieuwsgierig naar.

‘Kennis geeft macht,’ zegt zijn leraar altijd.

Dat vond de leraar van zijn vader ook en die was bevriend met Erasmus, de bekende geleerde en raadsheer van de keizer. Hij is zelfs bij hen thuis geweest, vlak na zijn geboorte. Zijn vader spreekt de naam Erasmus altijd langzaam en vol eerbied uit. In de boekenkast in de bibliotheek is een plank ingeruimd voor de boeken van Erasmus. In de afgelopen jaren schreef deze belangrijke man Maximiliaan zelfs een paar brieven. Hij moedigde hem aan om zo veel mogelijk te leren.

Maximiliaan kijkt op van het perkament, waarop hij nog maar drie regels heeft overgeschreven van de ordonnantie. Hij zucht; je moet er wel wat voor overhebben om admiraal te worden. Terwijl er buiten een pak sneeuw ligt, dat als een magneet aan hem trekt.

Op dit moment voelt het meer als een straf. Kan hij er iets aan doen dat hij als toekomstige Heer van Veere is geboren, later admiraal gaat worden en wellicht ook de gouden ketting van zijn vader gaat dragen als ridder van het Gulden Vlies? Dat is toch best veel allemaal.

Dan klinkt er een doffe klap tegen het raam.

Hij buigt zich voorover. Daar staan die jongens nog steeds.

Het zijn de zonen van de jachtopziener, weet Maximiliaan. Hij mocht vroeger weleens mee op jacht met de jachtopziener en de jongens. Het wild opdrijven en de fazanten en patrijzen fladderend de lucht in jagen. Maar dat vindt zijn vader nu niet meer goed.

‘Later word je admiraal en Heer van Veere. Wij moeten boven het volk staan, niet ertussen of eronder.’

Maximiliaan doopt de ganzenveer weer in de pot met inkt en zet hem op het papier. Wat een strafwerk is dit, denkt hij met een zucht. De hele wereld is nu wit aan het worden buiten en hij moet binnen zitten om de ordonnantie over te schrijven. Alleen maar omdat hij er vorige week stiekem tussenuit was geglipt met de jongens van de jachtopziener, terwijl hij Franse les zou krijgen van zijn gluisperige stinkleraar Antonius. Nou, jammer dat hij nu nog geen admiraal is, dan zou hij hem op dit moment laten verbannen naar het koudste klooster, waar dat dan ook is. Ergens waar het altijd koud en nat zal zijn. Als hij later admiraal is, zal hij het nooit accepteren dat mensen je achter je rug om verraden, dat weet hij nu al.

Er klinkt weer een bons tegen het raam. Een plak sneeuw is ertegenaan blijven kleven.

Buiten ziet hij de jongens zwaaien.

Maximiliaan twijfelt. Zal hij naar buiten gaan, heel even maar? Niemand die het merkt als hij even weg is en meedoet met een sneeuwballengevecht. Die Ordonnantie op de Admiraliteit kan wel even wachten. Als hij straks een beetje doorschrijft, is het zo af.

Hij kijkt nog een keer naar het nog bijna lege vel perkament en de schilderijen van zijn voorouders met de priemende ogen. Maar schilderijen kunnen niet praten. En een admiraal moet zijn eigen wil kunnen doordrukken. Daar kun je niet vroeg genoeg mee beginnen, toch?

Dan klinkt er weer een bons tegen een van de raampjes, die door het zonlicht paars verkleuren.

Maximiliaan neemt een besluit: hij zal die jongens beneden eens even een lesje leren. Durven ze wel, om een toekomstige admiraal zo uit te dagen! Als hij later hun admiraal is, zal hij hen met kogels laten schieten op schepen vol piratentuig. Nu zal hij ze met sneeuwballen bekogelen, zodat ze weten met wie ze te maken hebben.

Een admiraal in de dop hoeft zich toch niet in zijn eigen kasteel door zijn toekomstige onderdanen onder vuur te laten nemen? Daar zal zijn vader het toch mee eens moeten zijn.

Maximiliaan opent de krakende deur van het kamertje naast de bibliotheek en kijkt of er iemand is die hem kan zien. Dan loopt hij naar de rechter toren en rent langs de stenen treden naar beneden.

Hij zal die jongens een lesje leren en hen aanvallen, net als een schip van de admiraalsvloot. Hij zal vanuit het niets de aanval openen en hen enteren.

Voorzichtig opent hij de houten deur.

Het is flink koud buiten, voelt hij meteen, en hij heeft spijt dat hij niets warmes aan heeft gedaan. Maar teruggaan is geen optie. Stel je voor dat die gluiperd van een Franse leraar hem dan staat op te wachten. Nee, hij is echt niet van plan om in een hinderlaag van de vijand te lopen.

Langs de muur schuifelt hij naar de andere kant van het kasteel.

Voorzichtig kijkt hij om de hoek. De jongens staan met hun rug naar hem toe.

Maximiliaan kneedt een aantal sneeuwballen, tot hij een flinke voorraad heeft.

De vijand moet je geen moment met rust laten, zegt zijn vader altijd. Je moet ze gewoon geen tijd geven om hun kanons te laden. Pas als ze op hun knieën om genade smeken, kunnen de kanons hun vuur staken. Dan zal het recht zegen.

Zijn handen zijn verstijfd door de kou. Maar hij heeft nu wel een stapel sneeuwballen liggen waar je u tegen kunt zeggen.

Hij springt achter de muur vandaan. 'Buskruit en een verrotte schuit,' brult hij. 'Jullie piraten zullen creperen op de bodem van de zee!' Dan begint hij de jongens te bekogelen.

'Schuim van de zee! Neptunus zal jullie komen halen. Monsters met zeven tentakels zullen jullie grijpen en jullie zullen spijt hebben dat jullie mij hebben bekogeld in mijn vesting!'

Hij werpt de ene sneeuwbal na de andere en de jongens verderop bukken zich.

'Genade!' roepen ze. 'Genade!'

Maximiliaan gooit de laatste sneeuwbal.

Maar nu gaan de jongens in de aanval. Ze omsingelen hem. Deze keer is hij het mikpunt van een regen van sneeuwballen. Daarna springen ze boven op hem.

'Wie smeekt er nu om genade?' vragen ze hem lachend.

'Genade,' zegt hij piepend.

'Alleen als je met ons meegaat naar de dijk om daarvanaf te sleeën,' roepen de jongens. 'Of durf je dat niet? En moeten we je met sneeuw inzepen?!'

'Ik zou maar uitkijken,' roept Maximiliaan. 'Later word ik admiraal.'

'Later duurt nog even,' zegt een van de jongens.

‘Ik moet echt weg,’ zegt Maximiliaan met een blik op het raam waarachter hij pas nog zat te schrijven.

‘Je bent maar één keer jong,’ roepen de jongens. Ze lopen weg. ‘Wij gaan naar de dijk met de slee,’ zeggen ze.

Maximiliaan twijfelt. Wat zal hij doen? Nu is vandaag en morgen is straks en later wordt hij admiraal. Maar nu is er sneeuw.

Wat zal zijn vader zeggen als hij nergens te bekennen is?

Ach, dat is een zorg voor later, denkt Maximiliaan.

Dan rent hij naar zijn vrienden. Want later kan hij nog lang genoeg admiraal zijn.

1573

Oranje boven!

DOOR BIES VAN EDE

‘Opa, vertel je nog een keer van je been?’ vraagt het meisje dat met haar rug naar het haardvuur zit. Haar broertje, een jaar ouder maar niet heel veel groter, grijnst. ‘Ja, opa! En over hoe die andere jongen, die, eh...’

‘Luc,’ zegt het meisje.

‘Ja, Luc, hoe die uit de mast werd geschoten!’ Hij kijkt zijn opa verlekkerd aan.

De oude man schudt zijn hoofd. ‘Dat zijn toch geen verhalen voor het slapengaan? Straks liggen jullie de hele nacht wakker.’

Het meisje kijkt op haar allersmekendst. Ze weet dat haar opa daar niet tegen bestand is. ‘We schrikken er echt niet meer van.’

‘Goed, goed,’ zegt de oude man. ‘Jullie je zin. Je hebt gelijk, ik heb dit al zó vaak verteld. Dit is dus het verhaal van de Slag op het Haarlemmermeer. Ik ben vijftien en het jaar is...’

‘Het jaar is 1573,’ zegt de jongen.

‘Heel goed,’ zegt zijn opa. ‘Ik ben samen met Luc scheepsjongen op een geuzenschip. Luc en ik hebben het over onze familie. Daar begint het verhaal.’

‘En ik heb twee zusjes, maar dat zijn halfzusjes,’ zeg ik tegen Luc, die tegenover me zit en net als ik winterwortels schrappt.

We zijn halverwege de berg penen en geven onze handen even rust. Luc kijkt in zijn beker naast zich, alsof hij zich afvraagt of hij alles in één keer zal opdrinken. Vers bier krijg je niet zo vaak meer de laatste tijd.

Als de mast van ons schip ‘d’Oude Ploeger’ kraakt en het tuigage zwiept, kijk ik omhoog. Het is bewolkt grijs weer, maar sinds vanochtend neemt de wind toe en lijken de wolken dunner. De schepen om ons heen dansen op de golven van het Haarlemmermeer. De vloot ligt beschut achter de dijk, maar op het Haarlemmermeer weet je het nooit. Het kan er flink spoken.

‘Ik had een broertje,’ zeg ik. ‘Is samen met mijn moeder gestorven. Kraamkoorts. Ik kan me niets van hem herinneren. Van mijn moeder ook niet.’

‘Ik ook niet,’ zegt Luc. ‘Van mijn moeder, bedoel ik. De tweede vrouw van mijn vader is een paar jaar geleden ziek geworden. Vliegende tering. Nu wonen de kleintjes bij mijn tante. Ik hield het er niet uit. En jouw vader?’

‘Vermist,’ zeg ik, ‘twee jaar geleden, toen de vloot van Alva de geuzen versloeg bij Emden in 1571. Hij was al vanaf het begin van de opstand bij de watergeuzen. Ze denken dat hij overboord geslagen is.’

Luc heeft zijn besluit genomen: de beker gaat in één teug leeg. Hij knikt nadenkend. ‘En nu wil jij hem wreken.’

‘Ja,’ zeg ik. ‘Als ik kan helpen ons land te bevrijden...’

‘Ja, en dan wat?’ vraagt Luc.

‘Dan heeft mijn vader niet voor niets als watergeus gevaren. We hebben Brielle bevrijd, we hebben Vlissingen...’ Ik wapper met mijn hand. Verder uitleggen is niet nodig. Luc weet precies wat de watergeuzen de laatste tijd voor elkaar gekregen hebben.

‘We vechten voor de toekomst,’ zeg ik.

Luc snuift en ik snap wel waarom. We hebben als scheepsjongens geen sabel of rapier, we hebben geen lange messen en een vuurwapen hebben we zéker niet. Maar we helpen wel mee in het gevecht tegen de regering in Brussel en de koning in Madrid. De watergeuzen staan sinds een jaar onder bevel van stadhouder Willem van Oranje, die de steden in de Noordelijke Nederlanden wil helpen.

Luc snuift nog eens. ‘Dan heeft je vader niet voor niets gevaren? Meen je dat nou echt?’

Ik kijk hem onderzoekend aan. Tot nu toe kende ik Luc alleen van gezicht. We zitten pas sinds het begin van deze week op dezelfde schuit. Ik weet niet waarom Luc meevaart op de vloot. Sommige watergeuzen zijn idealisten, net als ik, die hopen op een betere toekomst. Andere vechten omdat de Spanjaarden hun huis hebben verwoest of hun familie kwaad hebben gedaan. Ze vechten uit wraak.

Waarom Luc aan boord is, uit wraak of idealisme, of om een heel andere reden... ik heb geen idee.

Het schip beweegt nu zo wild dat het geen schommelen meer is. De wind begint aan te zwellen alsof er een storm aankomt.

Om ons heen klinken stemmen: waarschuwingen, bevelen, orders.

Op het schip van admiraal Marinus Brandt worden vlaggen gehesen: het zijn boodschappen aan de andere schepen, zodat de hele vloot kan zien wat de plannen zijn.

Op ons schip lijkt de bemanning uit het niets op te duiken. We brengen de penen in veiligheid en lopen dan naar de grote mast, waar kapitein Abels inmiddels is verschenen.

Luc geeft me een tik tegen mijn bovenarm en wijst. In de verte is een hoekige vorm met spitse en stompe uitsteeksels te zien. Hij steekt zwart en dreigend af tegen de horizon. Een fort lijkt het, een onneembare steile wand met grillige pieken.

‘Haarlem,’ zegt Luc. ‘Als we nu al zó ver kunnen kijken, wie weet kunnen we dan straks het meer oversteken.’

Al sinds december vorig jaar wordt er om Haarlem gevochten. De Spaanse soldaten hebben de stad op het land omsingeld en van de buitenwereld afgesloten. Alleen over het Haarlemmermeer kon er nog eten binnen worden gebracht. In de winter ging dat over het ijs. Van schaatsen en sleeën snappen die buitenlandse soldaten niets.

Maar het is nu eind mei, het ijs is allang gesmolten en varen met schepen kunnen de Spanjaarden als de beste.

De geuzenvloot van admiraal Brandt bewaakt het Haarlemmermeer en probeert schepen te beschermen die over ondergelopen weilanden naar het zuiden van de stad varen om eten te brengen.

De vloot van de Spaanse admiraal Bossu is veel kleiner dan de geuzenvloot, maar een stuk beter bewapend. En nu zijn de Spanjaarden op weg van Amsterdam naar Haarlem. Ze willen de stad afsnijden van het meer en van de rivier het Spaarne. Als ook de waterwegen zijn afgesloten, zal Haarlem verhongeren en moet de stad zich overgeven.

De Spanjaarden hadden gehoopt Haarlem zonder slag of stoot in te nemen; ze wilden daarna door naar Alkmaar en zo de Noordelijke Nederlanden helemaal in hun macht krijgen. Het is mislukt. Dankzij de Haarlemmers hebben ze al ruim een halfjaar oponthoud. En als het aan de geuzenvloot op het Haarlemmermeer ligt, zal dat oponthoud nog véél langer gaan duren. Misschien wel voorgoed.

Mijn heldhaftige gedachten worden verstoord door de mannen om ons heen, die in juichen uitbarsten. Als vanzelf juich ik mee. Schipper Abels heeft blijkbaar iets gezegd waar iedereen enthousiast over is.

Ik kijkt Luc vragend aan.

‘Als we goed voor de wind liggen, kunnen we flink wat schade aanrichten. Wij zijn lichter en sneller dan de Spanjolen met hun oorlogsschepen,’ legt Luc uit.

Ik knik. Ik ga ervan uit dat de kapitein gelijk heeft.

Onze schuit is een lichterschip, een eenmaster die is buitgemaakt toen Brielle twee jaar geleden werd ingenomen. Sinds Brielle hebben de watergeuzen een reeks overwinningen op hun naam kunnen zetten. Vandaag of morgen wordt er hopelijk een overwinning bijgeschreven: de zeeslag waarin we de Spaanse admiraal zullen laten zien wat we waard zijn.

De wind lijkt steeds sneller aan te trekken. Stemmen worden erdoor aan flarden

gescheurd, zodat niet duidelijk is wat de kapitein verder te melden heeft. Het lichtschip waar we op varen is een meter of twintig lang, lang genoeg om niet te kunnen verstaan wat er voor de mast gezegd wordt. De woorden van de kapitein worden door de toehoorders doorgegeven naar achteren. Als hij klaar is met zijn toespraak, weten we toch min of meer wat de bedoeling is.

Uitkijkposten aan de wal bij Halfweg hebben gemeld dat Bossu op weg is naar Haarlem. De Spanjaarden hebben nu 63 schepen, tegen honderd geuzenscheepen. We moeten vechten. Als het ons lukt om Bossu te verjagen, kunnen we Haarlem van voedsel blijven voorzien en zal de stad onoverwinnelijk zijn. Haarlem zal de belegering nog maanden en maanden kunnen doorstaan.

Ik kijk bezorgd naar de vlaggen en vaandels, de oranje geuzenvlag op de gepiekte achtersteven en de op de vijand veroverde Spaanse vaandels en vanen die als spotternij omgekeerd zijn gehesen.

Ergens verderop, op een van de schepen die aan de monding van de rivier het Spaarne liggen gemeerd, wordt gebruld en gevloekt. Luc en ik zijn in twee stappen bij het gangboord en kijken wat er aan de hand is.

Het gebeurt vaker dat er gevechten uitbreken op de schepen van de watergeuzen. We zijn een bij elkaar geraapt zootje. Er zitten edelen tussen, monniken die van hun geloof gevallen zijn, ordinaire vechtjassen, maar ook vissers, timmerlui of slaggers, zoals mijn vader was. Allemaal mannen die alles zijn kwijtgeraakt door de plunderende legers. De watergeuzen zijn zeerovers. We hebben van de Prins van Oranje officieel toestemming om schepen te kapen. Zo verdienen we geld. Vaak zijn het Spaanse schepen die geplunderd worden, maar niet altijd. Je kunt je tenslotte ook vergissen in een vlag. De prins, die officieel onze leider is, heeft zijn geuzen niet bepaald in de hand. Je moet ook wel een streng leider zijn, wil je dit stelletje ongeregeld in toom houden. Vechtpartijen zijn dus niet zeldzaam, óók niet nu kapitein Marinus Brandt admiraal is geworden. Brandt is een keiharde. Hij heeft een paar jaar geleden zelfs een stel monniken en priesters laten ophangen. Je moet maar durven.

We worden opzijgeduwd door de anderen, volwassen mannen die het vechten niet willen missen en zich naar het gangboord wurmen. Op een van de schuiten zien we het blikkeren van staal: rapieren, blijkbaar.

‘Voeren ze een zwaardgevecht?’ vraag ik ongelovig.

‘Zo te zien wel,’ zegt Luc. ‘Geen flauw idee waarom.’

Er zijn regels aan boord. Heel strenge regels. En een daarvan is dat er onderling niet gevochten mag worden.

‘Ze zullen elkaar toch niet overhoopsteken?’ Ik kan mijn zin nauwelijks afmaken. Er klinkt een schot. Iedereen duikt weg, ook de mannen met hun rapieren.

Er staan nu nog maar twee mensen overeind. Een ervan herken ik: het is admiraal

Brandt. Hij heeft een musket in zijn hand. Er komt een pluimpje rook uit de loop. Zie ik dat echt of is het verbeelding?

‘Heeft hij er een neergeschoten?’ vraagt Luc ademloos. ‘Nee toch?’

‘Ik kon het niet zien,’ zeg ik en voor de derde keer zwijg ik omdat er iets onverwachts gebeurt.

Van ver is een waarschuwend gebrul te horen, dat dichterbij komt en steeds verstaanbaarder wordt. Er klinken ook schoten, die de aandacht van de schepelingen moeten trekken.

Al snel weet iedereen wat er aan de hand is: de Spaanse schepen komen eraan.

De wind is inmiddels aangewakkerd tot hard en hij lijkt te zijn gedraaid.

Op d’ Oude Ploeger wordt opeens haastig gewerkt. Kleine kanons komen uit het ruim en worden vastgezet. De grote zeilen gaan omlaag en worden opgeborgen. Kleine zeilen komen ervoor in de plaats.

Luc en ik worden aan het werk gezet, met veel gevloek van de bootslui, hier en daar een por en een trap die we net kunnen ontwijken. We gaan munitie halen. Manden met kanonskogels sjuuwen we vanuit het ruim naar boven. Het is een onaangename klus, want de kogels liggen verspreid door het ruim, overal waar er voor iets anders geen plek is. Ze in het donker zien te vinden, gaat niet zomaar.

Het ruim is zo laag dat we niet rechtop kunnen staan. Luc, als kleinste, moet de loden bollen in de mand stoppen. Samen slepen we de manden totdat we rechtop kunnen staan. Dan nemen we allebei een hengsel en tillen de mand aan dek.

Als we de derde lading boven hebben, zien we dat de schepen klaar zijn om te varen.

‘Hijs de prinsenvlag!’ brult de bootsman. ‘Oranje boven!’

Er wordt gejuicht als de vlag omhooggaat en de wind hem gladstrijkt.

Kapitein Abels is inmiddels op de achterplecht gaan staan. Ik hoor hem overleggen met de stuurman.

‘We hebben de wind tegen,’ zegt hij. ‘We moeten zien bij Haarlem te komen en dan naar het zuiden koersen, anders bereiken we de Spaanse vloot nooit.’

De stuurman knikt en kijkt naar het oosten, in de richting van Amsterdam, waar de Spaanse vloot vandaan zal komen.

Ik volg zijn blik en zie dat Luc hetzelfde doet. Er is nog niets te zien in de verte, ondanks de nu door de straffe wind schoongeveegde hemel. Het klopt wat de kapitein zegt: wij hebben de wind tegen. De Spaanse vloot van Bossu heeft hem mee. En willen we de Spanjaarden kunnen aanvallen, dan moeten we een grote bocht over het meer maken om de wind weer in de zeilen te krijgen.

‘Kruit!’ roept iemand. ‘Waar zijn die druiloren die het buskruit zouden brengen?’

We kijken elkaar aan. Dat is ónze taak. Ik onderdruk de aandrang om in de mast

te klimmen en vanuit het kraaiennest te kijken of de Spaanse vloot eraan komt. We gaan het ruim in en rollen de kruitvaatjes uit hun bergplaats. Het is werk waar je voorzichtig mee moet zijn. En dat is lastig nu het schip tegen de wind in probeert te varen. De golfslag is zo sterk dat we bijna niet op onze benen kunnen blijven staan.

Als we eindelijk klaar zijn en er voor elke twee kanons een vaatje kruit is, zakken we tegen het gangboord om op adem te komen. Om ons heen wordt gerend, geroepen, gevloekt, gezongen en gefloten. Een zeegevecht verloopt heel anders dan een slag tussen twee legers op het land. Het duurt lang, het vraagt veel geduld en heel veel concentratie. Nu is het eerst wachten tot de Spanjaarden binnen schootsafstand zijn.

Wij zijn slecht bewapend. We komen kanons tekort en de kanons die we hebben, kunnen niet ver schieten. Van vuurkracht moeten we het dus niet hebben. Enteren, bij de vijand aan boord zien te komen en een gevecht van man tot man voeren, dát is waar het op aankomt.

Maar enteren lukt alleen als we dicht genoeg bij de Spanjaarden kunnen komen, en dat kan niet omdat we wind tegen hebben. De Spanjaarden kunnen naar ons toe komen. Andersom gaat niet.

‘Kom mee,’ zegt Luc als we min of meer weer op krachten zijn. ‘Daarheen, naar de luiken. Als het gevaarlijk wordt, kunnen we altijd in het ruim schuilen. Daar zijn plekken waar ze ons nooit vinden, omdat ze er niet kunnen komen.’

Ik kijk hem aan. ‘Dat is laf.’

Luc grijnst. ‘Dat is verstandig. Ik ben van plan levend thuis te komen, met soldij op zak. Ik zou wel gek zijn als ik hier doodging.’

‘Ja maar...’ Ik weet natuurlijk wel dat er behalve wraak en vaderlandsliefde nog een andere reden is om watergeus te worden: geld. De watergeuzen hebben officiële kaperbrieven; we mogen vijandelijke schepen aanvallen en plunderen. Natuurlijk moet de buit worden afgedragen, maar iedereen weet dat er genoeg overblijft voor de rovers. Met een beetje handigheid kun je als kaper aardig wat verdienen.

Luc is dus een van de mensen die vechten voor de buit. Het is aan zijn gezicht niet te zien. Zeerovers zijn niet altijd bruten van mannen die onder de littekens zitten en die bij het minste of geringste een mes trekken.

‘Kijk nou niet alsof je water ziet branden,’ zegt Luc. ‘Ik ben echt niet de enige die zo denkt.’

Tegen die logica valt niets in te brengen.

‘En wat denk je dat wij gaan doen met die paar kanons die we hebben? Ze schieten ons aan flanden. We hebben alleen een kans als we kunnen enteren. En dat gaat niet gebeuren.’

Dan snerpt er een fluitje. Een gebrul gaat op en iedereen kijkt naar het oosten. Tegen de vlakke horizon steken scherp de silhouetten van schepen af. Spaanse schepen. De vloot van Bossu komt eraan. Ze heeft de wind in de zeilen; de schepen komen snel dichterbij, terwijl de stuurman van de geuzenvloot uit alle macht proberen goed op de wind te komen. Het lukt hun niet. De oostenwind die de Spaanse schepen vooruitblaast, houdt onze vloot juist tegen.

Vanaf mijn plek op het achterschip zie ik de Spaanse schepen naderen. Sommige hebben hun geschutluiken al geopend. In de donkere geschutpoorten erachter loeren de lopen van de kanons. Het is veel zwaarder geschut dan de geuzenschepen hebben. Ik zie het al aan hoe groot de poorten zijn waar de kanonslopen straks door naar buiten zullen steken. De vijand gebruikt kanons om mensen te verwonden. Schepen laten ze liever heel; die kunnen ze later opnieuw gebruiken.

De Spaanse schepen komen steeds sneller dichterbij. De geuzenvloot, die niet tegen de straffe wind in kan varen, ligt min of meer hulpeloos te wachten op wat er komt.

Wat komt is dat eerste schot, gevuurd vanaf het Spaanse vlaggenschip, waarop de vlag van admiraal Bossu wappert.

Het verbaast me dat ik het kanon kan horen. De vijand is toch nog veel te ver weg? Maar ik hoor hoe het kanon vuurt, zie een rookpluim uit de geschutpoort komen, en een eindeloos lang moment later komt er iets met een enorm lawaai van brekend hout en knappend tuigage voorbij. Het dek van ons lichterschip verandert in een wirwar van hout en touw, alsof er een enorm spinnenweb overheen is gevallen.

Het eerste schot... het eerste schot heeft ons al geraakt, besef ik. Zijn we zó dicht bij de vijand? Ik kijk of ik Luc zie, maar die is verdwenen. In het ruim, misschien.

Maar zo wil ik niet verliezen, denk ik. In een flits begrijp ik dat de geuzenvloot deze zeeslag niet gaat winnen. Ik heb de toekomst gezien en die had ik liever niet gezien.

‘Lucas? Luc, waar zit je?’

Geen antwoord.

Dan volgen er meer schoten van de Spaanse vloot. De geuzen antwoorden met kogels uit hun eigen kanons, maar dat zijn lichte kanons met kleine kogels, die niet zo veel schade aanrichten.

De geuzenschepen zijn gevangen in de wind. We kunnen nergens heen. De Spaanse schepen kunnen op diezelfde wind al verder het Haarlemmermeer op varen. Ze kunnen van steeds dichterbij hun kanons afvuren, ze kunnen meer en meer geuzenschepen raken.

Een tweede kogel treft ons lichterschip. Voor bang zijn heb ik geen tijd. Bang zijn is iets voor als je toekijkt naar wat een ander overkomt. Ik moet me zien te redden.

Luc had gelijk. Deze slag winnen we niet. En ik kan niets doen om dat te veranderen. Ik zou wel willen, maar ik kán niet. Ik ben de kapitein niet, ik ben de admiraal niet en ik kan de wind niet laten draaien. Ik kan alleen maar... ik kan alleen maar proberen mijn eigen leven te redden.

Ik ben net te laat, want op dat moment slaat de volgende kanonskogel in.

De mast komt met een enorm gekraak omlaag. En wat ik niet had kunnen denken: Luc is niet het ruim in gevlucht, hij is in de mast geklommen. Waarom zal altijd een raadsel zijn. Misschien dacht hij dat hij bovenin veilig was. De vijand maakt het liefst schepen buit die zo min mogelijk beschadigd zijn. Het zal niet de bedoeling zijn geweest de mast omver te schieten. Maar Luc stort neer, met de mast en al het tuigage, dat mee omlaagkomt.

Hij gaat te water, denk ik. En daar is hij veilig. Hij kan wegzwemmen. En ik blijf aan boord en ik ben... ik ben straks misschien dood!

'En toen, opa?' vraagt de jongen alsof hij het verhaal voor het eerst hoort. 'U was niet dood, hè?'

'Nee,' zegt de oude man glimlachend. 'We waren stuurloos en liepen aan de grond op de ondergelopen weilanden. Daar konden we het einde van de slag afwachten. Van de meer dan honderd schepen in onze vloot bleef minder dan de helft over. Die vluchtten naar de Kaag en werden daar opgewacht door een tweede Spaanse vloot.'

D' Oude Ploeger werd nog één keer onder vuur genomen en lekgeschoten. Voor de zekerheid. Een stuk hout uit het dek boorde zich dwars door mijn been. Spieren gescheurd, pezen stuk. Bot kapot.'

Zo werd ik gevonden door een vissersbootje uit Schalkwijk. Ze namen me mee en verzorgden mijn gewonde been. De stad Haarlem moest zich een paar weken later door de honger overgeven. Alles was voor niets geweest.'

'En Lucas?' vraagt het meisje. 'Die is niet verdronken, hè?'

De oude man schudt zijn hoofd. 'Nee. Die is admiraal Brandt blijven dienen. Als scheepstimmerman, op de Spaanse vloot. Want in 1574 is admiraal Brandt overgelopen naar de Spanjaarden.'

'De verraders!' zegt de jongen nijdig.

De oude man haalt zijn schouders op. 'Lucas had het me eerlijk gezegd: hij vocht voor het geld. En het was een goede jongen. Hij is me nog eens komen opzoeken.'

De oude man geeft een klap op zijn onderbeen. Het klinkt dof.

'Hij heeft dit houten been voor me gemaakt.'

